Секция 11

ПРАВО И ЭКОНОМИКА: ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

П. А. Брацэнка
Навуковы кіраўнік — кандыдат гістарычных навук В. М. Лянцэвіч
БДЭУ (Мінск)

УЗДЗЕЯННЕ ПРАВАРАЗУМЕННЯ АНТЫЧНЫХ МЫСЛЯРОЎ НА ПРАВАВУЮ ДУМКУ ЛЬВА САПЕГІ

У поглядах знакамітага дзяржаўнага дзеяча эпохі Рэнесансу і Рэфармацыі Льва Сапегі (1557–1633) праглядаецца канцэпцыя дэмакратычнай і прававой дзяржавы, якая будуецца на прынцыпах законнасці, цэнтралізму, справядлівасці, адзінства права для ўсіх. Безумоўна, ў яго канцэпцыі відавочны велізарны ўплыў ідэй рэнесанснага гуманізму і поглядаў антычных мысляроў, перш за ўсе Арыстоцеля і Цыцэрона, якіх у сваіх працах часта згадваў Сапега.

Як рэнесансны мысліцель-гуманіст Л. Сапега прытрымліваўся арыстоцелеўска-цыцэронаўскай канцэпцыі паходжання і прызначэння дзяржавы. Пад дзяржавай разумелася «не любое злучэнне людзей, сабраных разам якім бы там ні было чынам, а злучэнне многіх людзей, звязаных паміж сабой згодай ў галіне права і агульнасцю інтарэсаў» [2, с. 96]. Падзяляючы ў гэтым пытанні пазіцыю Цыцэрона і Арыстоцеля, Сапега ў арт. 1 першага раздзела Статута 1588 г. «Аб персоне нашай гаспадарскай» апісваў дзяржаву як саюз саслоўяў: «Перш за ўсё мы, васпан, абяцаем і абавязуемся... усіх княжаць, паноў-рады духоўных і свецкіх, паноў харуговых, шляхту, горада і ўсіх падданых нашых, і ўсіх саслоўяў... пачынаючы ад вышэйшага чыну і звання да ніжэйшага, гэтымі правамі і артыкуламі, у гэтым жа статуце ніжэй пісанымі і ад нас дадзенымі, будзем судзіць і дзейнічаць» [1].

У сваіх творах Л. Сапега выкладае сваё разуменне дзяржавы. Асновай права ён лічыў натуру чалавека, яго розум і прадбачлівасць, якімі адарыў Бог, і падзя-

ляў пазіцыю Цыцэрона аб тым, што «ўсім гэтым светам кіруе розум» [2, с. 96]. Развіваючы яго ідэі, Сапега кажа: «Дзякуючы таму, што «людзям, якія набываюць ад нараджэння розуму больш, чым багацця і жорсткасардэчных схільнасцяў», даступныя спасціжэння боскіх пачаткаў, такім чынам, стала магчымым само ўзнікненне цнотаў і права» [1; 2, с. 96]. Зыходзячы з вышэйсказанага, мэта і прызначэнне права складаецца ў стрымліванні і пакаранні «хвацкіх людзей».

Валадарства законаў Л. Сапега цесна звязвае з катэгорыяй свабоды: «…прыстойнаму чалавеку няма нічога даражэйшага за свабоду» — гэтымі словамі пачынаецца «Зварот да ўсіх саслоўяў» [3, с. 3]. Пры абазначэнні той самай сутнасці свабоды Сапега спасылаецца на афарызм Цыцэрона: «Естесмо невольниками прав для того, абысь мы вольности уживати могли» [3, с. 4]. Дадзены тэзіс выкарыстоўваецца Сапегам для абгрунтавання ідэі свабоды чалавека ў падпарадкаванні яго законам.

На думку Сапегі, кожны грамадзянін незалежна ад яго сацыяльнага становішча павінен ведаць законы сваёй краіны, свае правы і абавязкі, разумець межы сваіх свабодаў: «Патрэбна кожнаму прыстойнаму чалавеку, каб пра яго ведаў, а будучы добра дасведчаным, каб як сам сябе і сваю запальчывасць стрымліваў і згодна з правам пісаным дзейнічаў і нікога не крыўдзіў, так быццам бы кім-небудзь быў пакрыўджаны, каб ведаў, дзе абарону і лекі ў крыўдзе сваёй павінен шукаць» [3, с. 5]. Такім чынам, Сапега абапіраўся на Арыстоцеля і Цыцэрона, якія раілі вывучаць навукі аб дзяржаве і праве, угледжваючы ў гэтым служэнні дзяржаве «самую галоўную задачу мудрасці і найвялікшую праяву доблесці і яе абавязак».

Прааналізаваўшы погляды Льва Сапегі, вызначым: відавочна, менавіта праваразуменне антычных мысляроў чырвонай ніткай праходзіць праз яго думкі, адлюстроўваецца ў яго працах.

Крыніцы

1. Fontes historiae Magni Ducatus Lithuaniae [Электронны рэсурс]. — Рэжым доступу: http://starbel.by/?ysclid=lhtp8znvo2517653162. — Дата доступу: 18.05.2023.

2. История политических и правовых учений : учеб. пособие для вузов ; под общ. ред. В. С. Нерсесянца. — М. : НОРМА, 2005. — 704 с.

3. *Сапега, Л. І.* Зварот да ўсіх саслоўяў: прадмова да Статута Вялікага Княства Літоўскага / Л. І. Сапега; са старабел. мовы ўзнавіў А. С. Разанаў // Крыніца. — 1995. — № 1/2. — С. 3–7.